

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ВІСНИК

Науково-дослідної лабораторії інклюзивної педагогіки

Випуск VI

УМАНЬ
2020

УДК 74.03 (063)
В 80

*Рекомендовано до друку вченою радою
Факультету дошкільної та спеціальної освіти
(протокол №10 від 16 квітня 2020 року)*

Головний редактор: Демченко І. І.

Редакційна колегія: Лемещук М. А., Білан В. А., Калиновська І. С.,
Чередник А. А.

Відповідальний за випуск: Чередник А. А.

В 80 **Вісник** Науково-дослідної лабораторії інклюзивної педагогіки за матеріалами VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю: «Спеціальна та інклюзивна освіта: теорія, методика, практика» (10-11 квітня 2020 р.) / [гол. ред. Демченко І.І.] – Умань: ВПЦ «Візаві», 2020 р. – Вип. VI. – 223 с.

УДК 74.03 (063)

© Уманський державний педагогічний
Університет імені Павла Тичини, 2019

ЗМІСТ

Розділ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНОСТІ

1.	<i>Демченко І.І.</i>	Фундаменталізація професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи в умовах освітньої інклюзії	10
2.	<i>Кульбіда С. В.</i>	Про українську жестову мову	14
3.	<i>Супрун Д. М.</i> <i>Супрун М. О.</i>	Духовна та інклюзивна педагогіка в контексті взаємозбагачення	18
4.	<i>Абдуллаєв С. С.</i>	Научный эксперимент как метод выявления мотивации занятия физическим воспитанием студентов в современном этапе развития общества	21
5.	<i>Бегас Л. Д.</i> <i>Бровченко А.</i>	Основи психологічного та сенсорного розвитку дошкільників із мовленнєвими порушеннями	26
6.	<i>Бегас Л. Д.</i> <i>Куликова Л.</i>	Психофізіологічна готовність розумово відсталих школярів до навчання в школі	29
7.	<i>Бистранівська О. С.</i>	Зарубіжний досвід організації логопедичної допомоги	31
8.	<i>Добрянська Я.</i>	Допомога дітям з аутизмом в Україні та зарубіжних країнах	33
9.	<i>Іванова С. Л.</i>	Формування шанобливого ставлення до дорослих у дітей дошкільного віку засобами казкотерапії	35
10.	<i>Калиновська І. С.</i>	Психологічна готовність майбутніх практичних психологів до виконання професійних обов'язків	38
11.	<i>Колісник Л. В.</i> <i>Рибаконь О. А.</i>	Діагностика обдарованості з точки зору інклюзивного підходу	41
12.	<i>Котлова Л. О.</i> <i>Тичина І. М.</i>	Теоретичні основи інклюзивної освіти в сучасних умовах	45
13.	<i>Куцоланська А. М.</i>	Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти	46
14.	<i>Литвин Т. Ю.</i> <i>П'ясецька Н. А.</i>	Формування емоційного реагування у дошкільників з порушеннями у розвитку	49
15.	<i>Любченко І. І.</i> <i>Борійчук Я. В.</i>	Актуальні проблеми розвитку інклюзивної освіти в Україні	52
16.	<i>Панчук Є. С.</i>	Особливості прояву та засоби формування моральної самосвідомості розумово відсталих підлітків	54

17.	<i>Підлипняк І. Ю.</i>	Особливості логіко-математичного розвитку дітей з вадами мовлення	56
18.	<i>Русол Н. Ф.</i>	Формування інтелектуальних здібностей молодших школярів невід'ємний процес від творчого розвитку особистості у процесі гри	60
19.	<i>Рябошанка О. В.</i>	Застосування педагогічної спадщини В. Сухомлинського у роботі із дітьми з мовленнєвими порушеннями	62
20.	<i>Троян С. О.</i>	Можливості інформаційно-комунікаційних технологій у підтримці інклюзивного навчання	64
21.	<i>Щур Ю. Б.</i>	Сучасні тенденції та модернізація розвитку інклюзивної освіти в умовах ЗДО та ЗЗСО	68

Розділ II. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ТА КОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

1.	<i>Кобильченко В. В.</i> <i>Омельченко І. М.</i>	Теоретико-методологічна криза концептуальної бази спеціальної психології	71
2.	<i>Косович О. В.</i>	Соціально-педагогічні аспекти інклюзивного освітнього процесу	74
3.	<i>Арляпова Н. М.</i>	Дидактичні ігри, як засіб сенсорного виховання розумово-відсталих дошкільників	78
4.	<i>Бабій І. В.</i>	Ізотерапія у роботі гувернера-дефектолога	80
5.	<i>Білан В. А.</i>	Проблеми сімей, що виховують дітей з особливими освітніми потребами	82
6.	<i>Голуб Н. П.</i> <i>Семенчук І. Б.</i>	Використання прийомів мнемотехніки у мовленнєвому розвитку дітей старшого дошкільного віку	84
7.	<i>Гоцар Д. В.</i>	Особливості міжособистісних стосунків у сім'ях дітей з інтелектуальними порушеннями	87
8.	<i>Дука Т. М.</i>	Інклюзивна освіта – крок до забезпечення повної реалізації прав дітей з особливими потребами на якісну освіту	89
9.	<i>Калашник С. В.</i>	Кінезіологічне тейпування для дітей з порушенням опорно-рухового апарату (ОРА)	92

10.	<i>Кирилюк О. Г.</i>	Особливість казкотерапії як засобу корекції у роботі з дітьми з розладами аутистичного спектра (РАС)	94
11.	<i>Колісник Л. В.</i>	Технологія індивідуальної корекційної роботи з агресивними дітьми і підлітками	95
12.	<i>Колісник Л. В.</i> <i>Бондаренко К. Р.</i>	Вплив дельфінотерапії на розвиток та здоров'я сонячних дітей	100
13.	<i>Лісогурська Т. І.</i>	Формування політики раннього втручання, як комплексної система послуг	103
14.	<i>Мельникова О. М.</i>	Медіація як превентивний засіб вирішення конфліктних ситуацій в інклюзивному середовищі закладу освіти	106
15.	<i>Мельник В. Я.</i> <i>Чередник А. А.</i>	Формування соціально-побутових навичок у дітей з розумовою відсталістю	108
16.	<i>Нестройна О. О.</i> <i>Чередник А. А.</i>	Фізична реабілітація дітей з вадами розумового розвитку в умовах інклюзивного навчання	110
17.	<i>Семчук Б. І.</i>	Підготовка майбутніх вихователів дошкільної освіти в сучасному інформаційному суспільстві	113
18.	<i>Чередник А. А.</i>	Підготовки майбутніх учителів-реабілітологів до роботи в умовах інклюзивного навчання учнів з психофізичними порушеннями	116
19.	<i>Чернишова О. В.</i>	Моделювання як метод спільної навчальної діяльності вчителя і дітей з особливими освітніми потребами	118
20.	<i>Шевченко-Запаренко О. С.</i>	Духовна культура як складова сучасної системи виховання студентів університету	121

**Розділ III. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД
НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ
ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНТЕГРОВАНОМУ ТА
ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

1.	<i>Іщенко Л. В.</i>	Педагогічні умови розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку з вадами мови	123
2.	<i>Бегас Л. Д.</i> <i>Головка А. Ю.</i>	Застосування ритмічної виразності із заїкуватими дітьми молодшого шкільного віку	125

3.	<i>Гинга С. І.</i>	Особливості процесу формування самостійності учнів початкових класів шкіл-інтернатів	127
4.	<i>Головіна І. В.</i>	Особливості проектної діяльності в роботі з молодшими школярами з особливими освітніми потребами	129
5.	<i>Карнаух Л. П.</i>	Особливості формування пізнавальних процесів і самооцінки дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку	132
6.	<i>Козлова В. А.</i>	Формування моральних стосунків молодших школярів в інклюзивному освітньому просторі	134
7.	<i>Колісник О. В. Лемещук М. А.</i>	Розвиваючі ігри в логопедичній роботі з дошкільниками із загальним недорозвитком мовлення	139
8.	<i>Кравчук Н. П.</i>	Психологічні аспекти виникнення та подолання бар'єрів спілкування	141
9.	<i>Лемещук М. А.</i>	Гра, як основий вид навчальної діяльності дітей з загальним недорозвиненням мовлення	144
10.	<i>Лук'яненко Д. О. Лемещук М. А.</i>	Особливості виховання дітей з порушеннями мовлення у сім'ї	147
11.	<i>Любченко І. І. Мудрак А. А. Шклярук С. М.</i>	Предмет і завдання корекційної педагогіки, та її зв'язок з іншими науками.	150
12.	<i>Малинович Л. М.</i>	Сучасні виклики щодо забезпечення ефективної профорієнтації осіб з порушеннями слуху	152
13.	<i>Музика Л. А.</i>	Профілактика порушень мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку	154
14.	<i>Цехмейстер Г. В. Лемещук М. А.</i>	Особливості ігрової діяльності дошкільників із загальним недорозвитком мовлення	156
15.	<i>Черненко Л.</i>	Роль дрібної моторики рук в розвитку дитини з особливими потребами	158
16.	<i>Черніченко Л. А.</i>	Особливості психологічної готовності у професійній підготовці фахівців	160
17.	<i>Чухнюк О. В.</i>	Сім'я та її вплив на формування особливості дітей дошкільного віку	163
18.	<i>Ясніцька М. В.</i>	Призначення лікувальної фізкультури в житті дітей з порушенням опорно-рухового апарату в умовах інклюзивно-ресурсного центру	164

**Розділ IV. ПЕРЕДОВИЙ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД
НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ
В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ
«НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»**

1.	<i>Малишевська І. А.</i>	Гуманістичні засади професійної співпраці в умовах інклюзивної освіти	167
2.	<i>Авраменко О. О.</i>	Особливості виховного впливу на особистість дітей із синдромом раннього дитячого аутизму	169
3.	<i>Бевзюк М. С.</i>	Визначення педагогічних умов підготовки майбутніх вчителів початкової школи до взаємодії з батьками в умовах інклюзивного навчання	171
4.	<i>Гончаренко А. М. Дятленко Н. М.</i>	Інклюзивні групи закладів дошкільної освіти очима вихователів	174
5.	<i>Дудник Н. А.</i>	Аспекти інклюзивної освіти в закладі дошкільної освіти	178
6.	<i>Журавко Т. В.</i>	Розвиток пізнавальної діяльності дітей із особливими освітніми потребами (дітей із затримкою психічного розвитку), засобами використання нетрадиційних технік малювання	182
7.	<i>Каліневич М. А.</i>	Роль асистента вчителя в педагогічному супроводі дитини з особливими освітніми потребами	184
8.	<i>Куций В. В.</i>	Наукові підходи багатовимірності поняття здоров'я	186
9.	<i>Левицький В. Е.</i>	Окремі аспекти виникнення зв'язку між темпераментом та шкільною адаптацією учнів молодшого шкільного віку	189
10.	<i>Лінейко В. Ф.</i>	Формування мовленевих компетентностей в учнів зі спеціальними потребами на уроках історії	192
11.	<i>Мельник В. Я.</i>	Використання інформаційно-комунікаційних технологій в роботі вчителя-логопеда	194
12.	<i>Портницька Н. Ф. Загурська І. С. Тичина І. М.</i>	Сприймання дітей з особливими освітніми потребами педагогічними працівниками: теоретичний огляд	197

13.	<i>Сендик В. Р.</i>	Фахова консультативна допомога батькам, які виховують дітей з інвалідністю в умовах Нової української школи	201
14.	<i>Смовженко Л. Г.</i>	Основні види контролю при навчанні іноземним мовам у ЗВО	203
15.	<i>Смолянко Ю. М.</i>	Підготовка майбутніх вихователів до роботи в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти	209
16.	<i>Томчук С. С.</i>	Проблематика інклюзивної освіти в умовах опорного закладу	211
17.	<i>Трофайла Н. Д.</i>	Проблеми інклюзивної освіти в умовах сучасної школи	213
18.	<i>Хрипун Д. М. Антонова А. О.</i>	Формування усного мовлення у дітей з порушеннями слуху у процесі гри	215
19.	<i>Хрипун Д. М. Ляшенко О. Є.</i>	Розвиток мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення за допомогою казкотерапії	217
20.	<i>Хрипун Д. М. Макарова Л. С.</i>	Використання мнемотехніки у корекційній роботі з дітьми з загальним недорозвитком мовлення	219
21.	<i>Хрипун Д. М. Чеботар О. В.</i>	Особливості корекції мовлення у дітей з тяжкими порушеннями мовлення за допомогою гри	221

початку ігрові дії відбуваються в умовах обмеженого мовленнєвого спілкування, що призводить до звуження гри, збіднення сюжету. Без спеціального навчання гра, спрямована на розширення словника і життєвого досвіду дітей з мовленнєвими порушеннями, самостійно не формується.

Отже, формування мовлення, тільки поєднуючись з розвитком інших психічних процесів, розгортанням ігрової діяльності, забезпечує гармонійне становлення повноцінної дитячої особистості.

Список використаних джерел:

1. Ефименкова Л. Н. Формирование речи у дошкольников (Дети с общим недоразвитием речи) Л. Н. Ефименкова. – М. : Просв., 1985. – 110 с.

2. Жукова Н. С., Мастюкова Е. М., Филочева Т. Б. Логопедия. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников. – Екатеринбург : Изд-во АРД ЛТД, 1998. – 317 с.

3. Зворыгина Е. В. Первые сюжетный игры малышей / Е. В. Зворыгина. – М. : Просв., 1988. – 95 с.

4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Т. І. Поніманська. – К. : Академвидав, 2006. – 456 с.

Кравчук Н. П.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ БАР'ЄРІВ СПІЛКУВАННЯ

Будь-які труднощі, бар'єри та деформації можна розглядати з позицій різних галузей психології. Так, з позиції *загальної психології* труднощі спілкування зазвичай зводять до тих характеристик психічних процесів, станів і властивостей людини, які не відповідають показникам психологічно оптимального спілкування. Відомі такі психологічні причини, які не сприяють досягненню мети, викликають незадоволення частковим або не досягнутим результатом: нереальні цілі, неадекватна оцінка партнера, його здібностей та інтересів, неправильне уявлення про свої власні можливості, використання таких способів спілкування, які не підходять в даній ситуації.

Основними методологічними і теоретичними засадами дослідження стали: дослідження виникнення та подолання бар'єрів спілкування М. Балинської, О. Козирєва, О. Лісового, І. Мартиненка, О. Опалюка, А. Філімончука та ін.

У площині *вікової психології* також вивчаються труднощі спілкування, які виникають через належність його учасників до різних вікових груп. Несхожість їхнього життєвого досвіду накладає відбиток не лише на уявлення співрозмовників про світ, його природу, суспільство, але й на конкретну поведінку індивідів у реальних ситуаціях життєдіяльності.

Педагогічна психологія розглядає дещо інші труднощі спілкування, пов'язуючи їх зі «смугою відчуження», тобто з виникненням напруження між

учителем та учнем, яке характеризується передусім нездатністю вчителя контролювати свої дії та вчинки, свою оцінку, своє ставлення до дітей. І як наслідок, дитина випадає з поля зору вчителя, адже останній її не сприймає і не усвідомлює відчуження.

Розглянемо якості особистості, які викликають труднощі у спілкуванні:

- людина хоче і може, але не вміє спілкуватись (егоцентричність, невихованість, агресивність, конфліктність);
- людина не хоче, не вміє і не може спілкуватися (глибока самотність);
- вміє, але вже не може і не хоче спілкуватись (відчуженість, виключеність із соціальних зв'язків, самотність у натовпі);
- вміє, може, але не прагне (глибока інтроверсія, авторитарність, самодостатність, відсутність мотивації);
- і може, і хоче, але боїться спілкуватись (сором'язливість, занижена самооцінка) [3].

Детально також вивчаються всілякого роду бар'єри у спілкуванні, зокрема, комунікативні бар'єри, тобто такі психологічні перешкоди, які встановлюються на шляху отримання інформації. Серед них виокремлюють логічний, стилістичний, семантичний, фонетичний бар'єри.

Комунікативні бар'єри – психологічні перешкоди, що виникають на шляху отримання інформації. Виділяють такі типи бар'єрів: розуміння, соціально-культурного розходження, відносин.

Відомі наукові праці, де аналізуються психологічні бар'єри у спілкуванні, під якими розуміються стійкі установки, психологічні настрої особистості, стани людини, що за певних обставин перешкоджають спілкуванню, призводять до його збоїв. Є дослідження, де розглядаються соціально-перцептивні (пов'язані з неадекватним сприйманням, розумінням, оцінкою партнерів один одного) та інтерактивні (пов'язані із труднощами у взаємодії) бар'єри.

Результатом зусиль багатьох учених (філософів, соціологів, психологів, етнографів, культурологів, психотерапевтів) стало виникнення напряму в психології, який дістав назву соціальна психологія утрудненого спілкування. Дане поняття використовується як у широкому, так і у вузькому значенні. Широкий контекст категорії “утруднене спілкування” містить такі явища, як труднощі, збої, бар'єри, конфлікти, перепони тощо, а вузький – фіксує незначні труднощі спілкування, які долаються партнерами у процесі взаємодії [1].

Щодо труднощів, які виникають у спілкуванні (причини утрудненого спілкування), то їх класифікують таким чином:

- об'єктивні, породжені реальною взаємодією, та суб'єктивні, що стосуються різних аспектів функціонування особистості чи групи;
- первинні, тобто природні умови життя групи, та вторинні, породжені різними психогенними й соціогенними впливами;
- усвідомлювані, реально присутні в ситуації спілкування і неусвідомлювані, ті, що суб'єктивно не переживаються особистістю і групою;
- ситуативні й стійкі;

- міжкультурні й культурно"специфічні;
- загальновікові й гендерні, статеві;
- індивідуально-психологічні, особистісні, соціально-психологічні;
- когнітивно-емоційні, мотиваційні та інструментальні (навички спілкування, норми, правила етикету, ритуали тощо);
 - компоненти структури спілкування (соціально-перцептивні, комунікативні, інтерактивні);
 - вербальні й невербальні.

Взаємозв'язок особистості і спілкування базується на процесі взаємодетермінації: особистісні утворення впливають на результати спілкування, а ті, в свою чергу, впливають на особистість, формуючи її соціально-перцептивну сферу, систему стосунків, навички й уміння комунікативної поведінки тощо.

До інтегральних властивостей суб'єкта спілкування належать: автономність, свобода, діяльність, гармонійність, цілеспрямованість, усвідомленість, цілісність, перетворювальна активність (її інтенсивність, спрямованість, якість), "нормальність" – "анормальність", які співвідносяться з явищами руйнації чи творення і проявляються в системі стосунків.

Вчені (В. Лабунська та ін.) згрупували соціально-психологічні і психологічні характеристики особистості (спрямованість, установки, ціннісні орієнтації, систему стосунків, стилі, стратегії взаємодії, соціально-перцептивні утворення, навички й уміння в галузі комунікативної діяльності, статусні позиції особистості тощо), на основі чого описали психологічний портрет суб'єкта як утрудненого, так і неутрудненого спілкування [2].

Одним із шляхів запобігання труднощам спілкування рекомендується *корекція спілкування*. Вона має будуватися на основі діагностики труднощів мотиваційного характеру. Йдеться про те, що змінювати необхідно не лише зовнішній, операціональний бік спілкування, але й розкривати глибинні причини утруднень. Таке поєднання дасть змогу гармонізувати, оптимізувати й гуманізувати людську взаємодію [4].

Отож, корекційна робота має враховувати вік, стать, індивідуальні особливості людини, специфіку соціалізації, вид діяльності. Її слід спрямовувати не стільки на відпрацювання необхідних навичок спілкування, скільки на корекцію ставлення до інших людей і пов'язаної з цим самооцінки, подолання внутрішніх конфліктів, самосвідомості. Для цього спеціалісти радять застосовувати такі форми, як навчання самоаналізу, застосування групового соціально-психологічного тренінгу тощо. При цьому в поведінковому тренінгу варто застосовувати рольову гру, групову дискусію, різні інноваційні ігри.

Список використаних джерел:

1. Гурвич С.С. Основи риторики. К., 1988. С.20 – 28.
2. Михальская А.К. Педагогическая риторика: история и теория. – М., 1998. С.154 – 232.

3. Перельман Х. Новая риторика: Трактат об аргументации. *Язык и моделирование социальных взаимодействий*. – М., 1987.

4. Філімончук А. В. Виникнення бар'єрів спілкування у повсякденному житті як один із неминучих аспектів встановлення комунікативних зв'язків з оточуючими. *Психолог*. № 37, 2008. – С. 13 – 17.

Лемешук М. А.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини **ГРА, ЯК ОСНОВИЙ ВИД НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ З ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ**

Гра є провідною діяльністю дошкільника, засобом його всебічного розвитку, важливим методом виховання та навчання. Дитяча гра — це діяльність, спрямована на орієнтування в предметній і соціальній дійсності, в якій дитина відображає враження від їх пізнання.

Гра – це обов'язкова умова успішного розвитку та саморозвитку, це закладений в дитині самою природою принцип осягнення себе та оточуючого світу.

В ігрових ситуаціях діти сприймають нове більш природно, ніж під час серйозних обговорень або завдань. Ігри допомагають дітям розкритися та відчути себе комфортно. Ці фактори є дуже важливими для пізнання дитиною нового. Тому вихователь повинен зробити процес гри максимально корисним у засвоєнні дитиною знань. Дитина граючись, може осягнути ті знання, які іншим способом дадуться важко.

Гру за своїм значенням поділяють та класифікують відповідно до поставлених завдань та цілей.

Одна з перших класифікацій гри належить К. Гросу [4], який поділяв ігри на дві групи:

1) експериментальні («ігри звичайних функцій»). До них належать сенсорні, моторні, інтелектуальні, афективні ігри, вправи для формування волі. На думку Гроса, у своїй основі ці ігри мають інстинкти, що забезпечують функціонування організму як цілісного утворення і визначають зміст ігор;

2) спеціальні («ігри спеціальних функцій»). До цієї групи належать ігри, під час яких розвиваються необхідні для використання в різних сферах життя (суспільного, сімейного) часткові здібності, їх поділяють за інстинктами, які в дітей проявляються і вдосконалюються.

Провідним завданням корекційно-розвивальної роботи в спеціальному дошкільному навчальному закладі є формування, корекція та розвиток мовлення (в тому числі й комунікативного), психічної й емоційно-вольової сфери дітей із мовленнєвими порушеннями [5].

У процесі аналізу науково-методичної літератури з проблеми дослідження розвитку дітей з загальним недорозвиненням мовлення було з'ясовано, що ці діти не можуть повноцінно оволодівати навчальним